

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ

Т.К. Кваша,

О.П. Кочеткова,

Г.П. Задорожня, канд. вет. наук,

О.Ф. Паладченко,

Український інститут науково-технічної і економічної інформації

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність країни на сьогодні є одним із вирішальних факторів ефективного інноваційно-інвестиційного розвитку, і для підвищення її рейтингу необхідно, зокрема, створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу, інтелектуалізації капіталу. За оцінками вітчизняних експертів, в Україні формується глобальний попит у сфері інноваційних технологій, високоякісного інженерного таланту, водночас його реалізація здійснюється, в основному, на зовнішніх ринках, оскільки внутрішній попит украї низький. Серед основних перешкод на шляху інноваційно-інвестиційного розвитку є недосконалість законодавства щодо сприяння розвитку підприємництва, неефективність фінансово-кредитної політики, відсутність належної інфраструктури та досвіду, тобто потрібно внести відповідні зміни до чинного законодавства та розробити ефективні механізми його реалізації [1]. Як свідчить світова практика, підвищення конкурентоспроможності є складним завданням, яке потребує вирішення на рівні уряду, підприємництва та суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню конкурентоспроможності України присвячено дослідження експертів ОЕСР, ЄС, російських та вітчизняних учених, зокрема, Н.А. Сафронова, А.Н. Захарова, С.В. Кисельова, Д.Є. Сорокіна, С.В. Степашина, Я.А. Жаліла, Я.Б. Базилюка, В.В. Підгорного. У працях зазначених авторів конкурентоспроможність висвітлюється як важливий показник економічного розвитку. Водночас актуальним є питання щодо складових цього показника, їх особливостей та перешкод у сучасному форматі вітчизняного інноваційно-інвестиційного розвитку.

Мета статті – оцінка конкурентоспроможності України у міжнародних рейтингах за її складовими, що дає можливість визначити напрями, за якими необхідно спрямувати зусилля на підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки в умовах сучасного інноваційно-інвестиційного розвитку.

Як свідчить світовий досвід, оцінювати реальну конкурентоспроможність країни краще за допомогою комплексних міжнародних рейтингів, що дає можливість визначити перешкоди, які стримують інноваційно-інвестиційний розвиток, економічне зростання.

Рейтинг конкурентоспроможності визначається в Європі Міжнародним інститутом управлінського розвитку (Institute of Management Development – IMD, Швейцарія) щорічно з 1989 року у

Досліджено міжнародні рейтинги конкурентоспроможності та позицію України у цих рейтингах. На основі матеріалів Міжнародного інституту управлінського розвитку (Institute of Management Development – IMD, Швейцарія) проведено аналіз комплексних міжнародних рейтингів конкурентоспроможності та її складових. Визначено напрями, за якими необхідно спрямувати зусилля з метою підвищення конкурентоспроможності України.

Ключові слова: міжнародні рейтинги, аналітичне дослідження, інноваційно-інвестиційний розвиток.

співпраці з дослідницькими організаціями з усього світу. На сьогодні звіт цього інституту «The IMD World Competitiveness Yearbook» (WCY) є найвідомішою у світі та всеосяжною річною доповіддю за результатами досліджень проблем конкурентоспроможності країн і регіонів, ранжування та аналізу того, як середовище країни сприяє створенню і підтримці конкурентоспроможності.

IMD визначає конкурентоспроможність країни як здатність національної економіки створювати і підтримувати середовище, в якому виникає конкурентоспроможний бізнес і, на відміну від рейтингу Всесвітнього економічного форуму, його дослідження охоплює не лише макроекономічні показники та характеристики бізнес-середовища, а й характеристики інфраструктури, суспільних настроїв та стандартів ведення бізнесу. Результати цього дослідження в низці країн використовуються для формування державної політики та визначення подальших дій уряду з підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також стратегічних інноваційних бізнес-рішень.

В основу методики дослідження Міжнародного інституту управлінського розвитку покладено оцінку кожної держави в рейтингу за результатами аналізу 331 критерію за чотирма основними групами: «Макроекономічні показники», «Ефективність влади», «Ефективність бізнесу» та «Інфраструктура». Кожна група є рівноцінною і включає п'ять факторів. Таким чином, сукупний рейтинг конкурентоспроможності ґрунтується на 20 різних індикаторах за чотирма ключовими аспектами економічного розвитку країни. У цьому дослідженні дві третіх показників використано за даними національної та міжнародної статистики, третина – за результатами опитування національного бізнесу, також враховано дані міжнародних організацій (ООН, СОТ, МОП, ОЕСР, МВФ, Світовий банк та інші) та 57 партнерських інститутів у всьому світі. Бізнес-клімат в охоплених дослідженням країнах оцінюється на основі даних аналітиків, опитувань керівників великих корпорацій і фахівців [2].

Україна вперше була включена та представлена в дослідженні 2007 р. і вже вшосте бере участь у рейтингу завдяки партнерству IMD з провідною українською бізнесшколою – Міжнародним інститутом менеджменту (МІМ – Київ), який є ексклюзивним українським партнером цього проекту. В його рамках інститут проводить опитування національного бізнесу, надає відповідну національну статистичну інформацію, аналітичні матеріали та презентує результати щорічного рейтингу конкурентоспроможності країн світу «The IMD World Competitiveness Yearbook».

Як свідчать результати цього дослідження, у 2011 р. серед 59 охоплених дослідженням країн першість у міжнародному рейтингу розділили США та Гонконг, лідер 2010 р. Сінгапур зайняв третю позицію, Швеція – четверту, Швейцарія – п'яту, Канада розмістилася на 7-му місці, Німеччина – 10-му, Ізраїль – 17-му, Китай – 19-му, Японія – 26-му, Індія – 32-му, Бразилія – 44-му, Росія – 49-му місці. Серед колишніх радянських республік, які охоплено дослідженням, найвище 33-тє місце займає Естонія, Казахстан – 36-тє і Литва – 45-тє.

У рейтингу конкурентоспроможності країн світу 2012 р. «The IMD World Competitiveness Yearbook 2012», оприлюдненому IMD у травні 2012 р. [3], перелік перших п'яти країн порівняно з попереднім роком залишився незмінним, і його знову очолює Гонконг, водночас позиції інших країн дещо змінилися. Так, США займає 2-ге місце порівняно з першим (разом із Гонконгом) у 2011 р., Швейцарія піднялася на 3-тє місце (у 2011-му була на 5-му), Сінгапур перемістився на четверту позицію з третьої у 2011 р., Швеція – на п'яту з четвертої. Канада та Німеччина підвищили рейтинги на одну позицію і зайняли 6-ту та 9-ту позиції відповідно. Поступилися позиціями Ізраїль (19-тє місце замість 17-го у 2011 р.), Китай (23-тє місце порівняно з 19-м у 2011 р.), Індія (35-тє проти 32-го), Бразилія – 46-тє місце порівняно з 44-м. Водночас Росія із 49-го місця піднялася на 48-ме, Естонія – з 33-го на 31-ше, Казахстан – з 36-го на 32-ге, Литва – із 45-го на 36-тє місце (табл. 1).

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Таблиця 1. Рейтинг конкурентоспроможності країн світу, 2012

Рейтинг 2012	Рейтинг 2011	Країна	Індекс 2012	Індекс 2011
1	1	Гонконг	100	100
2	1	Сполучені Штати Америки	97,755	100
3	5	Швейцарія	96,679	92,588
4	3	Сінгапур	95,923	98,557
5	4	Швеція	91,393	94,063
6	7	Канада	90,289	90,782
7	6	Тайвань	89,959	92,011
8	13	Норвегія	89,673	86,313
9	10	Німеччина	89,257	87,824
10	8	Катар	88,475	90,219
11	14	Нідерланди	87,158	85,707
12	11	Люксембург	86,052	86,475
13	12	Данія	84,876	86,418
14	16	Малайзія	84,217	84,120
15	9	Австралія	83,185	89,299
16	28	Об'єднані Арабські Емірати	82,486	73,188
17	15	Фінляндія	82,467	84,380
18	20	Велика Британія	80,142	80,278
19	17	Ізраїль	78,565	81,629
20	24	Ірландія	78,465	77,101
21	18	Австрія	77,673	81,619
22	22	Південна Корея	76,747	78,499
23	19	Китай	75,769	81,100
24	21	Нова Зеландія	74,881	79,799
25	23	Бельгія	73,484	77,599
26	31	Ісландія	71,541	70,821
27	26	Японія	71,354	75,214
28	25	Чілі	71,285	76,827

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

29	29	Франція	70,003	71,394
30	27	Таїланд	69,001	74,886
31	33	Естонія	66,947	68,264
32	36	Казахстан	66,892	66,152
33	30	Чехія	66,187	70,990
34	34	Польща	64,179	66,860
35	32	Індія	63,596	70,649
36	45	Литва	63,422	60,211
37	38	Мексика	63,180	64,025
38	39	Туреччина	62,244	63,787
39	35	Іспанія	61,118	66,675
40	42	Італія	60,641	62,748
41	40	Португалія	60,380	63,785
42	37	Індонезія	59,499	64,610
43	41	Філіппіни	59,271	63,291
44	43	Перу	58,711	62,651
45	47	Угорщина	57,340	58,918
46	44	Бразилія	56,524	61,043
47	48	Словаччина	55,667	58,593
48	49	Росія	55,159	58,376
49	53	Йорданія	53,235	55,184
50	52	Південна Африка	53,160	56,856
51	51	Словенія	52,957	56,880
52	46	Колумбія	51,893	59,774
53	50	Румунія	48,929	57,497
54	55	Болгарія	48,450	53,562
55	54	Аргентина	48,197	54,671
56	57	Україна	46,878	51,454
57	58	Хорватія	45,301	49,402
58	56	Греція	43,054	51,882
59	59	Венесуела	31,454	35,249

Джерело: 2002–2012, Інформаційно-аналитическое агентство.
Центр гуманитарных технологий, Москва

У світовому рейтингу конкурентоспроможності WCU у 2011 р. Україна, як і в попередні два, посіла 57-ме місце (останні позиції у Хорватії та Венесуели), але оскільки в 2009 р. до рейтингу входило 57 країн, у 2010 р. – 58, можна вважати, що у 2011 р. Україна дещо підвищила свій рейтинг (табл. 2).

Таблиця 2. Конкурентоспроможність України у міжнародному рейтингу IMD World Competitiveness Yearbook (IMD WCU)

Рік	Кількість країн, які досліджувалися	Місце України у міжнародному рейтингу
2012	59	56
2011	59	57
2010	58	57
2009	57	57
2008	55	54
2007	54	46

Як свідчать дані WC, у 2011 р. Україна підвищила свою позицію лише за групою «Макроекономічні показники», перемістившись у цій групі з 55-го на 45-те місце. Основними факторами, які вплинули на підвищення позиції за цією рейтинговою групою, є підвищення темпів зростання ВВП та темпів зростання ВВП на душу населення, зростання обсягів іноземних інвестицій, зниження інфляції, зменшення негативного впливу нестабільного валютного курсу на конкурентоспроможність підприємств, зростання обсягів експорту.

Водночас за такими показниками зазначеної групи, як стійкість економіки до економічних циклів, диверсифікованість економіки, обсяг ВВП та обсяг ВВП на душу населення, Україна посідає 50–58-ме місце. Окремо слід зазначити, що у 2011 р. вітчизняний бізнес зазнав більшої нестійкості економіки до економічних циклів та більш низького рівня диверсифікації економіки, ніж у попередньому році (58-ма і 57-ма позиції у 2011 р. порівняно з 51-ю та 52-ю у 2010-му відповідно).

На низьке місце України в загальному рейтингу особливо вплинули різкі погіршення показників за підгрупою «Державні фінанси» (34-те місце серед 58 країн у 2010 р., 50-те серед 59 країн у 2011-му), «Ринок праці» (32-ге місце у 2010 р., 41-ше – у 2011-му), «Суспільні цінності» (37-ме та 50-те відповідно), «Технологічна інфраструктура» (34-те та 45-те відповідно). За рештою підгруп показників відбулися незначні зміни в бік покращення чи погіршення.

На визначення рейтингів суттєво впливає, зокрема, опитування управлінців, результати якого є базою для аналітичного дослідження стану розвитку та проблем вітчизняного підприємництва, державно-приватного партнерства, взаємодії бізнесу та суспільства. Протягом перших трьох (2007–2009) років дослідження український бізнес досить критично оцінював ефективність влади порівняно з ефективністю бізнесу, тоді як у 2010 р. оцінка ефективності влади була вищою. Вітчизняні експерти пояснюють це підвищення позитивними очікуваннями бізнесу щодо зміни влади та недоліками в бізнесі, що виникли у процесі його оптимізації у зв'язку з кризою.

Опитування бізнес-середовища 2011 р. щодо ефективності діяльності влади дало неоднозначні результати. Так, відзначено вплив влади на певну стабілізацію соціально-економічної ситуації, що стало результатом покращення оцінок, зокрема, за показниками підрозділів «Вплив обмінного курсу на конкурентоспроможність підприємств», «Ризик політичної нестабільності», «Стабільність валютного курсу». Водночас за результатами бізнес-опитування Україна втратила по кілька позицій за показниками підгруп «Ефективність законодавства із забезпечення чесної конкуренції» (59-те місце у 2011 р. порівняно з 51-м у 2010-му), «Рівень корупції» (59-те та 54-те відповідно), «Простота ведення бізнесу» (58-ме та 53-те відповідно), «Належна робота судів» (58-ме та 54-те місця відповідно). Тобто, управлінці вказали на погіршення у 2011 р. порівняно з попереднім періодом умов ведення бізнесу та ускладнення взаємодії з державними органами. Результати

дослідження управлінців свідчать також про те, що в умовах недостатньо сприятливого для розвитку бізнесу соціально-економічного середовища на перший план почали виходити питання цінностей, філософії, ідеології ведення бізнесу та розвитку суспільства в цілому, при цьому акцент зроблено на проблемі недостатньої уваги влади до питання соціальної згуртованості в українському суспільстві (55-та позиція у 2010-му, 58-ма – у 2011-му).

Результати оцінювання ефективності діяльності бізнесу в 2011 р. теж були несподіваними. Крім традиційних проблем недостатнього захисту прав акціонерів (59-те місце в рейтингу), непрозорості фінансових інститутів (59-те), неналежного регулювання фінансової та банківської діяльності (58-ме), недоступності кредитів (57-ме), бізнесмени звернули особливу увагу на низьку соціальну відповідальність бізнесу (54-те у 2010-му, 58-ме – у 2011 р.) і, що суттєво, відсутність в українських компаніях спрямованості на задоволення попиту споживача (48-ме місце у 2010 р., 57-ме – у 2011-му) [4].

За результатами дослідження «The IMD World Competitiveness Yearbook 2012», представленого МІМ-Київ у червні 2012 р., у світовому рейтингу конкурентоспроможності серед 59 охоплених дослідженням країн Україна зайняла 56-те місце, тобто піднялася на одну позицію порівняно з 2011 р. Позаду, окрім Хорватії та Венесуе-

ли, як це було в попередні роки, опинилася Греція. Водночас, враховуючи те, що індекс конкурентоспроможності України у 2012 р. знизився на 4,576 одиниць порівняно з попереднім роком, таке зростання свідчить не про підвищення рейтингу конкурентоспроможності, а лише про те, що ще нижчим (58-ма позиція) цей рейтинг став у Греції (табл. 1).

Висновки. За результатами дослідження Міжнародного інституту управлінського розвитку «The IMD World Competitiveness Yearbook» щодо міжнародного рейтингу конкурентоспроможності, Україна за останні шість років входила в останню (крім 2007 р.) п'ятірку та навіть знизила свій рейтинг з 46-ї позиції у 2007-му серед 54 охоплених дослідженням країн до 56-ї серед 59 країн у 2012 р. Основними причинами такого низького рівня конкурентоспроможності нашої країни є недосконале законодавче і нормативно-правове забезпечення підприємницького середовища, інноваційно-інвестиційного клімату, фінансово-кредитної, податкової політики, створення інфраструктури. На сьогодні в Україні високий науково-технічний потенціал у сфері інноваційних технологій, реалізація якого на внутрішніх ринках дасть можливість підвищити позиції вітчизняної конкурентоспроможності у міжнародному рейтингу та ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. Для цього потрібна державна підтримка та ефективне державно-приватне партнерство.

Література

1. Institute of Management Development: рейтинг конкурентоспособности стран мира в 2011 году. 2002–2012. Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий, Москва. – <http://gtmarket.ru/news/state/2011/05/19/2918/>
2. Ежегодный рейтинг глобальной конкурентоспособности – информация об исследовании / 2002–2012. Информационно-аналитическое агентство. Центр гуманитарных технологий, Москва. – <http://gtmarket.ru/ratings/the-imd-world-competitiveness-yearbook/info/>
3. Бізнес-школа МІМ-Київ у п'яте презентувала результати щорічного рейтингу конкурентоспроможності країн світу / Міжнародний інститут менеджменту (МІМ-Київ). – <http://www.mim.kiev.ua/press/news/2011/1809/>
4. Глобальна конкурентоспроможність: виклики для бізнесу, держави, суспільства. Підсумки міжнародного круглого столу у МІМ-Київ. – <http://www.mim.kiev.ua/press/news/2012/1939/>

Кваша Т.К.,
Кочеткова Е.П.,
Задорожная Г.П.,
Паладченко Е.Ф.

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ УКРАИНЫ В МЕЖДУНАРОДНЫХ РЕЙТИНГАХ

Исследованы международные рейтинги конкурентоспособности и позиция Украины в этих рейтингах. На основе материалов Международного института управленческого развития (Institute of Management Development – IMD, Швейцария) проведен анализ комплексных международных рейтингов конкурентоспособности и ее составляющих. Определены направления, по которым необходимо направить усилие с целью повышения конкурентоспособности Украины.

УДК 339

ШЛЯХИ ТА МЕХАНІЗМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ПРОЕКТІВ, ВИКОНАНИХ В РАМКАХ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ

О.О. Складченко,
В.П. Маслов, докт. техн. наук,
Н.В. Качур,
Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова
НАН України
Г.М. Андросюк,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток різних країн, їхнє економічне і політичне становище на світовій арені, можливості власної реалізації, добробут їхнього населення значною мірою визначаються конкурентоспроможністю їх національних економік та еквівалентно-ефективною участю у світовому зовнішньоекономічному обміні.

Протягом 20 років вітчизняні наукові установи, окремі вчені і винахідники постійно опинялися в ситуації, коли результати їх інтелектуальної діяльності мали виступати товаром на ринку сучасних технологій. Це викликало необхідність визначити перспективні напрями комерціалізації результатів науково-технічних проектів, перетворювати їх на товар, обирати ефективні шляхи просування на ринок.

Проте успішна комерціалізація досягнень науки як об'єктів права інтелектуальної власності можлива лише при прямій взаємодії наукових інституцій і ринку за безпосередньої участі держави. Визначальною особливістю передачі результатів наукових досліджень для їхнього освоєння є створення і розвиток комерційних форм взаємодії науки і виробництва за посередництва неприбуткових інституцій, у створенні яких безпосередню участь повинна брати держава.

Складність процесу впровадження науково-технічних розробок на ринок, до потенційних покупців вимагає раціональної технології просування розробок на ринок.

Важливою умовою успішного пошуку партнерів і інвесторів є наявність привабливості розробки, в першу чергу, для потен-

Розглянуто та проаналізовано ситуацію в сфері комерціалізації науково-технічних розробок та трансферу технологій. Запропоновано шляхи та механізми комерційного впровадження результатів науково-технічної діяльності, виконаних в рамках державних програм.

Ключові слова: трансфер технологій, комерціалізація, наукова-технічна діяльність, науково-технічний продукт, інвестиції.